

УДК 712.253:[58:069.029]:582.711.712

В.Л. РУБІС

Державний дендрологічний парк «Олександрія» НАН України
Україна, 09113 Київська обл., м. Біла Церква-13

НАУКОВІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЕКСПОЗИЦІЇ «САД ТРОЯНД» У ДЕРЖАВНОМУ ДЕНДРОЛОГІЧНОМУ ПАРКУ «ОЛЕКСАНДРІЯ» НАН УКРАЇНИ

Наведено результати роботи з проектування колекційно-експозиційної ділянки «Сад троянд» у дендрологічному парку «Олександрія». Розроблено проект розарію з регулярним типом плануванням та з модульною системою розміщення квітників на тлі газону. Розарій складається зі 104 модулів, на яких буде представлено 115 сортів садових троянд з 12 садових груп.

Ключові слова: інтродукція, збагачення фіторізноманіття, сорти садових троянд, колекційно-експозиційна ділянка «Сад троянд».

Згідно з основними положеннями Конвенції ООН про біорізноманіття інтродукція, інвентаризація, моніторинг, створення колекцій, виявлення і впровадження в декоративне садівництво економічно важливих видів рослин є перспективними та актуальними напрямами ботанічних досліджень.

Троянди — одна з найдавніших квітничково-декоративних культур. Задекоративними якостями троянди перевершують майже всі відомі квіткові рослини та посідають одне з головних місць у декоративному садівництві. Вони мають також важливе економічне значення, оскільки використовуються в промисловому квітничарстві, для виробництва ефірних олій, як вітаміноносні та лікарські рослини. У декоративному садівництві троянди застосовують як у різних ландшафтних композиціях, так і при створенні спеціальних садів — розаріїв. Інтродукційними центрами в Україні є 48 ботанічних садів та дендропарків [1], з них у 26 представлені види та сорти троянд [15], у 6 — створено колекційно-експозиційні ділянки роду *Rosa L.*

Мета роботи — розробити проект колекційно-експозиційної ділянки «Сад троянд» та відібрати сорти садових троянд з високими декоративними ознаками.

© В.Л. РУБІС, 2014

Матеріал та методи

Об'єктами дослідження є 109 сортів садових троянд, які залучено для формування наукової колекційно-експозиційної ділянки «Розарій». Вони належать до 12 садових груп: чайно-гібридні (Ht.), флорибунда (F.), шраби або паркові (S.), троянди селекції Деvida Остіна (English Rose), виткі великоквіткові (LCl.), мініатюрні (Min.), грандіфлора (Gr.), рамблери або виткі (R.), поліантові (Pol.), бурбонські виткі (Bourbon, Cl.), патіо (Patio), спрей (Spray).

Розробку проекту колекційно-експозиційної ділянки «Розарій» проводили згідно з рекомендаціями, наведеними у працях «Формирование основных типов экспозиций в ботанических садах и дендропарках» [11], В. Мешкової та О. Рубцовой [12], Л.І. Бумбеевой [4]. Ідентифікацію сортів здійснювали на підставі вивчення їх морфологічних особливостей та найважливіших декоративних ознак за працями В.М. Билова, Н.Л. Михайлова, О.І. Суриної [5], З.К. Клименко та О.Л. Рубцовой [9], Л.І Бумбеевой [3].

Результати

Розарій — це експозиція найцінніших сортів та видів, відібраних шляхом інтродукційного дослідження з колекційних насаджень, оформлена з урахуванням особливостей сучасної

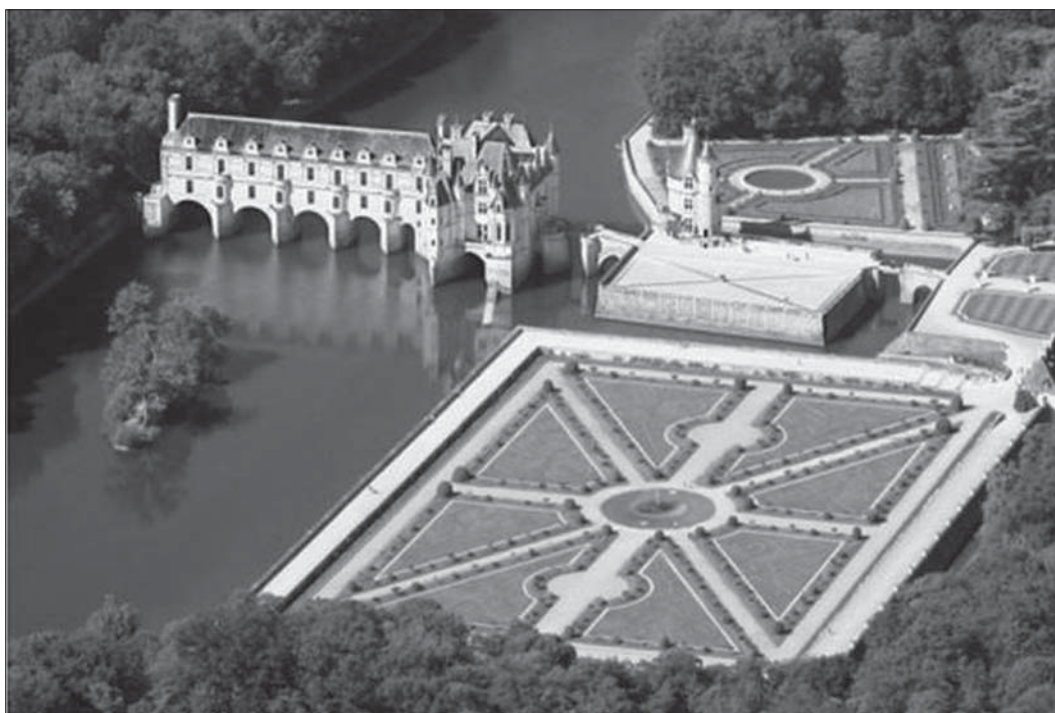

Рис. 1. Сад Діани де Пуатьє з великим партером. Замок Шенонсо, Франція

садово-паркової архітектури [4]. Метою створення експозиції є пропагування найкращих сортів, рекомендованих для масового розмноження в даній природно-кліматичній зоні, а також демонстрація прийомів та способів використання троянд.

Сучасна світова колекція роду *Rosa* L. нараховує 400 видів та 25 тис. сортів [5, 17]. В Україні найбільші за кількістю видів та сортів колекції троянд зібрано в Нікітському ботанічному саду — Національному науковому центрі — 124 види та 1100 сучасних і старовинних сортів, які належать до 30 садових груп [8], Національному ботанічному саду ім. М.М. Гришка НАН України — 26 видів та 417 сортів [15], представлених у такому співвідношенні: чайно-гібридні — 60 %, флорибунда — 16 %, паркові — 15 %, виткі — 3 %, ґрунтопокривні, грандіфлора, мініатюрні, ремонтантні — по 1 %, шраби — 2 % [14], Національному дендропарку «Софіївка» НАН України — 55 видів та 325 сортів [7], Донецькому ботанічному саду НАН України — 49 видів та

190 сортів [6], Ботанічному саду ім. акад. О.В. Фоміна Київського національного університету імені Тараса Шевченка — 154 сорти [1], ботанічному саду Таврійського національного університету — 154 сорти [13].

За типом планування розрізняють розарії регулярні (геометричні), ландшафтні (пейзажні) та їх поєднання [4, 12].

Основними принципами створення моносадів троянд є вибір типу планування, який залежить від особливостей ділянки, її площі, конфігурації та довкілля. При доборі рослин ураховують строки і тривалість цвітіння, забарвлення та аромат квіток, стійкість до несприятливих факторів і хвороб.

Для того щоб досягти цілісності складної композиції необхідно знайти оптимальне співвідношення декоративних елементів (троянд, доріжок, газону, архітектурних споруд). Класичним співвідношенням вважають 3:5:8 [11].

Ділянка, відведена під «Сад троянд» у парку «Олександрія» розташована в науково-господарській зоні і з північного боку межує з

Рис. 2. Регулярне планування «Саду троянд» у дендропарку «Олександрія»

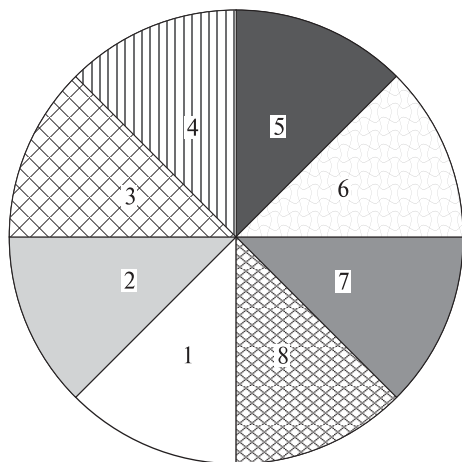

Рис. 3. Спектр кольорів забарвлення троянд за секторами (пояснення у тексті)

теплицею та науковим корпусом, а з південного боку обмежена господарською будівлею. Вона має форму трапеції з розміром сторін: північної та південної — по 46 м, східної — 30 м, західної — 62 м. Загальна площа становить 0,20 га. Невелика площа та рівнинний

рельєф ділянки дають змогу оглядати її повністю, тому при виборі типу планування роза-рію перевагу віддали регулярному типу.

Основні сектори «Саду троянд» повторюють за плануванням Сад Діани де Пуатьє (замок Шенонсо, Франція), в якому партер, симетрично розділений діагональними осями, складається з клумб у формі трапецій (рис. 1

Таблиця 1. Баланс території колекційно-експозиційної ділянки «Сад троянд» Державного дендрологічного парку «Олександрія» НАН України

Рослинні та садово-паркові елементи	% від загальної площі ділянки	Площа, м ²
Насадження троянд	42	876
Газон	27	574
Доріжки, майданчики	27	579
Квіткова клумба	3,3	73
Бордюр із самшиту	0,5	10
Декоративні решітки та садові лави	0,2	4
Разом	100	2116

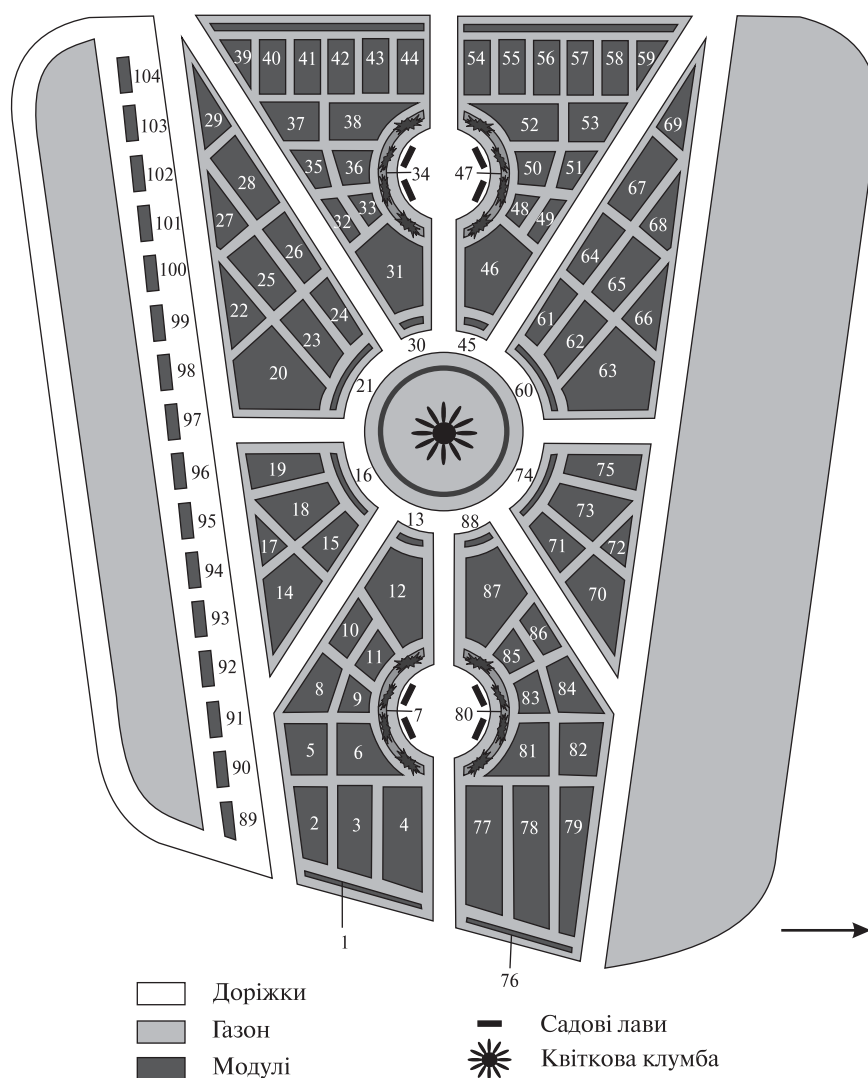

Рис. 4. Генеральний план колекційно-експозиційної ділянки «Сад троянд» Державного дендрологічного парку «Олександрія» НАН України

та 2) [10]. У центрі Саду Діани де Пуат'є влаштовано фонтан, оточений газоном, а на центральній алеї симетрично вирізано напівкола.

У центрі ділянки «Сад троянд» дендропарку «Олександрія» влаштовано круглу клумбу, оформлену бордюром із самшиту, на ній заплановано композиції зі штамбових троянд та однорічних квітів. По периметру напівкіл установлено декоративні решітки для витких троянд. Для зручного огляду експозиції троянд на ділянці є три входи.

У кожному із секторів представлено сорти троянд з різних садових груп із забарвленням квіток одного кольору: в 1-му — білі троянди, у 2-му — світло-рожеві, у 3-му — рожеві, у 4-му — темно-рожеві, у 5-му — темно-червоні, у 6-му — яскраво червоні, у 7-му — оранжеві, у 8-му — жовті. Кольори квіток троянд у сусідніх секторах гармонійно поєднуються між собою (рис. 3).

З південного краю запроєктовано посадки паркових троянд (сектор 9). Кожен із секторів

Таблиця 2. Асортимент сортів троянд на колекційно-експозиційній ділянці «Сад троянд» Державного дендрологічного парку «Олександрія» НАН України

№ модуля	№ з/п	Сорт	Висота, м	Кількість
Сектор 1. Сорти троянд з білим забарвленням квіток (13 модулів)				
1	1	Katharina Zeiment Pol.	0,3	15
2	2	Grand Nord Ht.	1,5	23
3	3	Iceberg F.	0,7	24
4	4	Polarstern Ht.	1,0	24
5	5	Polo Ht.	0,7	26
6	6	Grand Mogul Ht.	2,0	20
7	7	Swany Min.	0,3	8
	8	Alberic Barbier. R.	2–3	6
8	9	Mount Shasta Gr.	1,0	17
9	10	Osiana Ht.	1,0	15
10	11	Vandela Ht.	1,0	12
11	12	Anna Ht.	1,3	12
12	13	Flamingo Ht.	1,3	15
	14	Medallion Ht.	1,3	15
13	15	Ave Maria S.	0,7	2
Разом				234
Сектор 2. Сорти троянд зі світло-рожевим забарвленням квіток (6 модулів)				
14	16	Rozovyj Val's Ht.	1,2	25
15	17	New Dawn LCl.	2,0	6
16	18	Fresh Pink S.	0,5	12
17	19	Royal Higness Ht.	1,0	12
18	20	Charles de Gaulle Ht.	0,8	17
19	21	Mainzer Fastnacht Ht.	1,0	12
	22	Nil Bleu Ht.	1,0	12
Разом				96
Сектор 3. Сорти троянд з рожевим забарвленням квіток (9 модулів)				
20	23	Eiffel Tower Ht.	1,5	15
21	24	Amulett Min.	1,5	5
22	25	Vivre Ht.	1,0	15
23	26	Double Delight Ht.	0,7	8
24	27	Kardinal Pink Ht.	0,7	8
25	28	Centenaire de Lourdes F.	1,0	20
26	29	Rina Herhold Ht.	1,5	20
27	30	Poulsen's Pink F.	0,9	10
28	31	Queen Elizabeth Gr.	1,5	15
29	32	Minuette F.*	0,6	15
Разом				131
Сектор 4. Сорти троянд з темно-рожевим забарвленням квіток (14 модулів)				
30	33	Red Blanket S.	0,5	2
31	34	Dolce Vita Ht.	1,5	25
32	35	Lancome Ht.	0,7	23
33	36	Cyclamen F.	0,7	15
34	37	Rody S.	0,2	8
	38	Laguna LCl.	2,0	6
35	39	Nostalgia Ht.	0,8	19

Продовження табл. 2.

№ модуля	№ з/п	Сорт	Висота, м	Кількість
36	40	Carina Ht.	1,0	15
37	41	Big Purple Ht.	1,5	15
	42	Prima Ballerina Ht.	1,7	15
38	43	Paris 2000 Ht. + Laguna LCl.	2,0	30
39	44	Fairy Dance Pol.	0,6–0,7	5
40	45	Duftrausch Ht.	0,7–0,8	15
41	46	Dame de Coeur Ht.	1,0	13
42	47	Очарование Чг.*	1,0	12
43	48	Fisherman's Friend	0,7–0,8	12
44	49	Pompanella F.	0,6–0,7	15
Разом				245
Сектор 5. Сорти троянд з темно-червоним забарвленням квіток (14 модулів)				
45	50	Baby Bunting Min.	0,2	3
46	51	Black Vaccara Ht.	1,0	20
47	52	Red Cascade S.	0,3	8
	53	Messire Delbard (Grandessa) LCl.	2–3	6
48	54	Perle Noire Ht.	1,5	17
49	55	Lavaglut F.	1,0	17
50	56	Barkarole Ht.	0,7–1,0	12
51	57	Black Magic Ht.	1,0	18
52	58	Sophia Loren Ht.	0,7	17
	59	Uncle Walter Ht.	1,5	17
53	60	Tornado F.	0,5	20
54	61	Red Riding Hood Fl.	0,8–0,9	15
55	62	Sommerduft Ht.	1,2	12
56	63	Tradition HT.*	1,5	15
57	64	Gospel Ht.	0,8–1,0	15
58	65	Red Sensation Spray	0,6–0,7	15
59	66	Scarlet Patio	0,4–0,6	5
Разом				232
Сектор 6. Сорти троянд з червоним забарвленням квіток (10 модулів)				
60	67	Hello S.	0,3	5
61	68	Dame de Coeur Ht.	0,8–1,0	10
62	69	Alexander Ht.	0,7	10
63	70	Imperatrice Farah Ht.	0,7	24
64	71	City of Belfast F.	0,7	20
	72	Litka Ht.	1,0	20
65	73	Cristoph Columbus Ht.	1,0	30
66	74	Red Intuition Ht.	0,5	20
	75	El Toro Ht.	0,5	20
67	76	Ruby F.	0,4–0,6	20
	77	Trumpeter Fl.	1,5–2,0	15
68	78	Planten un Blomen Pol.	1,2–1,5	15
69	79	Mainufeteur S.	0,7–0,8	15
Разом				224
Сектор 7. Сорти троянд з помаранчевим забарвленням квіток (5 модулів)				
70	80	Серпантин Чг.	0,5	23

№ модуля	№ з/п	Сорт	Висота, м	Кількість
71	81	Orang Star Ht.	1,2	20
72	82	Sandra Ht.	1,3	17
73	83	Rouge de Paris F.*	0,4–0,5	12
74	84	Mandarin Min.	0,3	12
75	85	Ambassador Ht.	1,2	24
Разом				108
Сектор 8. Сорти троянд з жовтим забарвленням квіток (13 модулів)				
76	86	Friesia. F.	0,7–0,8	15
77	87	Gloria Dei Ht.	1,0–1,5	30
78	88	Arthur Bell F.	0,9–1,0	30
79	89	Kerio+ Ht.	0,6–0,7	30
80	90	Rise'n'Shine Min.	0,2	8
	91	Golden Showers LCL.	2–3	6
81	92	Sunblest (Landora) Ht.	1,0	21
82	93	Helmut Schmidt Ht.*	0,8–1,0	15
83	94	Skyline Ht.	0,7	15
84	95	Casanova Ht.	0,5	23
85	96	Sahara F.	1,2	19
86	97	Mabella Ht.*	0,8–1,2	19
87	98	Louqsor Ht.	1,5	30
88	99	Convell Ht.	0,5	2
Разом				263
Сектор 9. Паркові троянди				
89	100	Feuerwerk S.	1,2	9
90	101	Abraham Darby (English Rose)	1,2–1,5	9
91	102	Rosarium Uetersen LCl.	2,0	9
92	103	Eden Rose LCl.	1,0–1,5	9
93	104	Mme Isaac Pereire (Bourbon, Cl.)	2,0	9
94	105	Graham Thomas (English Rose)	1,0–1,2	9
95	106	Polka 91 LCl.	1,8	9
96	107	Cesar LCl.	2,0	9
97	108	Mary Rose (English Rose)	1,0–1,2	9
98	109	Othello (English Rose)	1,0–1,5	9
99	110	The Pilgrim (English Rose)	0,8–1,0	9
100	111	Heritage (English Rose)	1,2–1,5	9
101	112	Marko Vovchok S.	1,5–2,0	9
102	113	Chippendale S.	0,8–1,2	9
103	114	Pat Austin (English Rose)	0,9–1,0	9
104	115	Christopher Marlowe (English Rose)	0,8–1,0	9
Разом				144
Усього				1677

* — Сорти троянд, які заплановано, але ще не висаджено у розарії.

розарію поділено на модулі прямокутної та трикутної форми. В секторах 1–8 — 84 модуля, у 9-му — 16 модулів (рис. 4). У межах одного модуля висаджено один або два сорти троянд. Периметр кожного з секторів та межі модулів оформлено газоном шириною 1,0–0,7 м. Доріжки засипано гранітним відсівом, краї обкладено гранітною шашкою. Баланс території колекційно-експозиційної ділянки «Сад троянд» наведено в табл. 1.

Сорти троянд для створення експозиції «Сад троянд» підібрано залежно від забарвлення квіток та висоти рослин (табл. 2).

У «Саду троянд» на сьогодні висаджено 109 сортів (94% від загальної кількості запроєктованих сортів) у кількості 1589 екз. Заплановано висадити ще 6 сортів у кількості 88 екз.

Висновки

Таким чином, колекційно-експозиційна ділянка «Сад троянд» є джерелом маточних рослин для заготівлі живців та базою для проведення досліджень з біології троянд, навчання студентів і спеціалістів із зеленого будівництва, просвітницької діяльності та популяризації досягнень інтродукції і ландшафтного будівництва.

У перспективі передбачено такі напрями робіт: поповнення колекції та підтримання сортового різноманіття троянд, оптимізація окремих ділянок експозиції новими стійкими сортами та аналіз даних спостережень.

1. *Ботанічний сад ім. акад. О.В. Фоміна*. Каталог рослин. — К.: Фітосоціоцентр, 2007. — 319 с.
2. *Ботанічні сади та дендропарки України*. — К.: Б. в., 2009. — 35 с.
3. *Бумбеева Л.И.* Кустарниковые розы. — М.: Кладзь-Букс, 2006. — 95 с.
4. *Бумбеева Л.И.* Экспозиционно-коллекционный розарий // Особенности экспонирования коллек-

ций декоративных растений. — М.: Тов-во науч. изд. КМК, 2011. — С. 29–50.

5. *Былов В.Н., Михайлов Н.Л., Сурина Е.И.* Розы. Итоги интродукции. — М.: Наука, 1988. — 431 с.
6. *Каталог растений Донецкого ботанического сада*: Справочное пособие / Под ред. Е.Н. Кондратюка. — К.: Наук. думка, 1988. — 528 с.
7. *Каталог рослин дендрологічного парку «Софіївка»*. Довідниковий посібник. — Умань: Б. в., 2000. — 160 с.
8. *Клименко З.К.* Итоги многолетней работы (1812–2008) по интродукции садовых роз в Никитском ботаническом саду // Тр. Никит. ботан. сада. — 2008. — Т. 130. — С. 68–75.
9. *Клименко З.К., Рубцова Е.Л.* Розы (интродуцированные и культивируемые на Украине): Каталог-справочник. — К.: Наук. думка, 1986. — 213 с.
10. *Клуверт Э.* Садово-парковое искусство Европы от античности до наших дней. — М.: Арт-Родник, 2009. — 496 с.
11. *Кузнецов С.И., Клименко Ю.А., Миронова Г.А.* Формирование основных экспозиций в ботанических садах и дендропарках. — К.: Наук. думка, 1994. — 196 с.
12. *Мешкова В.И., Рубцова Е.Л.* Сад роз. — К.: Мистецтво, 2007. — 144 с.
13. *Репецкая А.И., Клименко З.К.* Новая экспозиция роз в Крыму // Ботанические сады как центры сохранения биоразнообразия и рационального использования растительных ресурсов. — М.: Б. и., 2005. — С. 424–425.
14. *Рубцова Е.Л.* Интродукция роз в Национальном ботаническом саду им. Н.Н. Гришко НАН Украины // Тр. Никит. ботан. сада. — 2008. — Т. 130. — С. 183–186.
15. *Рубцова О.Л.* Ботанічні, акліматизаційні сади та дендропарки України — інтродукційні осередки представників роду *Rosa L.* // Інтродукція рослин. — 2006. — № 1. — С. 3–10.
16. *Рубцова О.Л.* Рід *Rosa L.* в Україні: генофонд, історія, напрями досліджень, досягнення та перспективи: Монографія. — К.: Фенікс, 2009. — 375 с.
17. *Krüssman G.* The complit book of Roses. — Portland; Timber Press, 1981. — 436 p.

Надійшла до редакції 03.02.2014 р.
Рекомендувала до друку О.Л. Рубцова

В.Л. Рубіс

Государственный дендрологический парк
«Александрия» НАН Украины,
Украина, г. Белая Церковь

НАУЧНЫЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ
ЭКСПОЗИЦИИ «САД РОЗ» В ГОСУДАРСТВЕННОМ
ДЕНДРОЛОГИЧЕСКОМ ПАРКЕ «АЛЕКСАНДРИЯ»
НАН УКРАИНЫ

Приведены результаты работы по проектированию коллекционно-экспозиционного участка «Сад роз» в дендрологическом парке «Александрия». Разработан проект розария с регулярным типом планирования и модульной системой размещения цветников на фоне газона. Розарий состоит из 104 модулей, на которых будут представлены 115 сортов садовых роз из 12 садовых групп.

Ключевые слова: интродукция, обогащение фитоценообразия, сорта садовых роз, коллекционно-экспозиционный участок «Сад роз».

V.L. Rubis

State Dendrological Park *Olexandria*,
National Academy of Sciences of Ukraine,
Ukraine, Byla Tserkva

SCIENTIFIC BASES OF EXPOSITION
“ROSE GARDEN” FORMATION IN STATE
DENDROLOGICAL PARK *OLEXANDRIA*
OF THE NAS OF UKRAINE

The results of work on the design for the collection and exhibition plot “Rose Garden” in Dendrological Park *Olexandria* are given. A draft of the rosary with a regular layout and modular flower beds on the background lawn are developed. Rosary consists of 104 modules, with 115 varieties of garden roses from 12 garden groups.

Key words: introduction, biodiversity enrichment, species of garden roses, collection and exhibition plot “Rose Garden”.